

Trygg på jobbet

CYKELOLYCKA

Så fick Ann koll på försäkringen

HÄLSA

Smarta tips från HR-specialisten

DÅLIG LJUDMILJÖ

Här är 6 sätt att förbättra den

Nr 2
2025

En tidning från
Afa Försäkring

Tänk positivt!

JM:s önskan har gått i uppfyllelse. Nu kan man rapportera allt som fungerar bra i IA-systemet.

Välj glädjen!

Tillvaron är inte alltid perfekt – vare sig på jobbet eller på fritiden. Det skriver nog många under på. Men både som individ och som kollektiv har man ett val. Ska man lägga mest energi på det som inte fungerar eller på det som faktiskt fungerar?

Inom idrottens värld finns det en tradition av att förbättra det som är bra och inte fastna i det som är mindre bra. Även inom den arbetsmiljöforskning som vi finansierar finns de här två olika förhållningssätten: att fokusera på det som gör människor sjuka eller att fokusera på det som gör människor friska. Det

ena är inte bättre än det andra. Det är bara två olika metoder för att nå resultat.

I det här numret av Trygg på jobbet kan vi stolt presentera en förbättring i linje med

"Ska man lägga mest energi på det som inte fungerar eller på det som faktiskt fungerar?"

det här resonemanget. Många av er känner säkert till IA-systemet. Med en smart telefon kan anställda i många olika branscher bidra till en säkrare arbetsvardag genom att rapportera in risker och incidenter till sin arbetsgivare. Systemet är mycket populärt i Sverige och har även exporterats ut i världen.

Men några av våra användare kom med ett önskemål för en tid sedan – att utveckla IA-systemet med en rubrik för positiva observationer. Nyligen lanserades den nya versionen där det alltså går att rapportera positiva beteenden och lösningar. Önskemålet kom från byggföretaget JM och Trygg på jobbet har träffat dem. Deras fasta övertygelse är att de kan skapa en säkrare arbetsmiljö genom att uppmärksamma även det goda beteendet. Genom att visa hur man gör rätt blir byggarbetarna tryggare på jobbet!

Johan Ljungqvist, Kommunikationsdirektör

I DETTA NUMMER

4. I KORTHET

Försäkring fyller 60 år

5. I SIFFROR

Här är olycksrisken högst

6. SÅ GÖR VI

Lycksele lyckas med informationen

8. REPORTAGE

JM vill lyfta det positiva

13. FORSKNING

Samverkan som gav resultat

14. MÖTET

Olyckan hände plötsligt

18. INSIKT

Varning för dålig ljudmiljö

20. FÖREBYGGANDE ARBETE

Prevents viktiga bidrag

HR-specialistens bästa tips. Sid 6.

21301

Allvarliga arbetsolyckor inträffade under åren 2015–2023. Sid 5.

Platschef med ansvarskänsla. Sid 8.

Följ oss gärna på LinkedIn!

9 AV 10 ÄR FÖRSÄKRADE VIA JOBBET

afa
FÖRSÄKRING

POSTADRESS
Afa Försäkring
106 27 Stockholm
BESÖKSADRESS
Klara Södra Kyrkogata 18
KUNDCENTER
0771-88 00 99
VX 08-696 40 00

PÅ WEBBEN
afaforsakring.se

TRYGG PÅ JOBBET
Utkommer 4 gånger per år i tryckt form.

KONTAKT
tryggpajobbet@afaforsakring.se

ANSVARIG UTGIVARE
Johan Ljungqvist,
kommunikationsdirektör

REDAKTÖRER
Benny Nyberg, Afa Försäkring,

Per Cornell, Splay One
splayone.com

FORMGIVARE
Jenny Skogvoll

PRODUKTION
Splay One

UPPLAGA
10 000

TRYCK
TMG Sthlm

OMSLAGSFOTO
Kristina Sahlén

FOTO: SHUTTERSTOCK

Allt fler känner till sina försäkringar

Stor ökning av kännedomen efter kampanjer

DEN SENASTE MÄTNINGEN visar att allt fler känner till sina kollektivavtalade försäkringar. Det är goda nyheter eftersom det minskar risken för att försäkrade ska missa sin ersättning.

– Allt bygger på att den försäkrade gör en anmälan. Då gäller det att man känner till att man är försäkrad, säger Johan Ljungqvist, kommunikationsdirektör Afa Försäkring.

Det som komplicerar saken något är att individen inte själv har skaffat försäkringen – den är ju kollektivavtalad. Det innebär samtidigt att Afa Försäkring inte känner till vilka individer som är försäkrade. Detta måste intygas av arbetsgivaren i varje enskilt ärende. Det är

därför Afa Försäkring och dess ägare lägger ner stor energi på att sprida kunskap om de kollektivavtalade försäkringarna. Arbetsgivarna använder sina kanaler och de fackliga organisationerna använder sina.

Under de senaste åren har också breda reklamkampanjer spridit budskapet med lyckat resultat.

– Vi ser att kännedomen ökat ordentligt sedan vi började med kampanjer 2017. Nu har den ökat ytterligare, vilket är positivt. Sedan 2021 bidrar även Avtalat med

kampanjer riktade mot privat sektor. Sedan 2017 har kännedomen ökat från 34 till 56 och andelen som aldrig har hört talas om kollektivavtalad försäkring har minskat från 25 till 5 på en 100-gradig skala. ■

”Det gäller att man känner till att man är försäkrad.”

”Jag stärkte mitt personliga nätverk genom postdoc-forskningen.”

Cecilia Berlin fick postdoc-stöd från Afa Försäkring 2014 och är i dag docent på Chalmers i Göteborg.

FOTO: GILLA JOBBET SE

Säkra plats till populära eventet

DEN 23 OKTOBER är det åter dags för Gilla Jobbet. Det är parternas mycket uppskattade arbetsmiljö-event som organiseras av Afa Försäkring, Prevent och Suntarbetsliv. På Gilla Jobbet har du som arbetar med arbetsmiljöfrågor möjlighet att träffa och lyssna på landets ledande experter. Du som vill delta på distans kan anmäla dig redan nu, och vill du vara med på det fysiska eventet i Stockholm kan du göra en intresseanmälan.

Gilla Jobbet äger rum på Stockholm Waterfront och pågår mellan 9.00 och 16.30. Eventet är kostnadsfritt och lunch ingår. ■

40 MILJONER

Så mycket betalade Afa Försäkring ut varje arbetsdag i ersättningar 2024.

25 JUNI

**AFA FÖRSÄKRING I ALMEDALEN
KL. 9-17
S:T HANSGATAN 21, VISBY**

En heldag med fokus på arbetsmiljö och arbetsliv, med intressanta samtal, aktuella teman och möjligheter till värdefullt nätverkande. Det blir en fullspäckad dag med seminarier, debatter och aktiviteter. Du får möta föreläsare, forskare och experter som delar med sig av kunskap och erfarenheter inom flera aktuella områden:

- Hur du möter snabba förändringar i omvärlden med ett gott arbetsmiljöarbete
- Fokus på det positiva – kan det öka produktiviteten och förbättra arbetsmiljön?
- Strategier för återhämtning
- En arbetsplats som främjar psykisk hälsa – verktyg och insikter för ledare
- Afa Fastigheter arrangerar dessutom ett seminarium på temat: Hotellens betydelse för städens utveckling och konkurrenskraft.

Förra året hade vi ett uppskattat program med många spännande diskussioner och inspirerande möten. I år ser vi fram emot att skapa ännu fler minnesvärda stunder tillsammans. Mellan seminarierna finns det gott om tillfällen att ta en kaffe och nätverka med representanter från Afa Försäkring och Afa Fastigheter.

För exakta tider, se almedalsveckan.info

FOTO: TEXTILMUSEET

Sömmerska,
troligen på Algots i
Borås, 1970-tal.

60 år av skydd vid arbetslöshet

Avgångsbidraget fyller jämnt. När det såg dagens ljus var fokus på textilarbetare.

DEN FÖRSTA utbetalningen av det som i dag heter Försäkring om avgångsbidrag, AGB, gjordes för exakt 60 år sedan.

Bakgrunden till AGB är att textilindustrin som sysselsatte många kvinnor i Sverige fick stora problem i och med den ökande konkurrensen från andra länder samt en större automatisering av yrket. I branschen fanns ett avgångsvederlag till de arbetare som förlorade jobbet. Men det var godtyckligt. Fack och arbetsgivare satte sig i förhandling efter initiativ från Textilarbetareförbundet. Efter ett par år omvandlades

fonden till en försäkring.

På 1960-talet var Afa Försäkring ett nybildat bolag som hade en försäkring att hantera – tjänstegruppliv. AGB blev den andra och den gäller fortfarande kollektivet privatanställda arbetare.

Ersättningen betalas ut i form av ett engångsbelopp till personer som är mellan 40 och 64 år och som behövt sluta på sitt arbete på grund av arbetsbrist. För att ha rätt till ersättning ska man ha varit anställd i minst 50 månader under de senaste 5 åren på arbetsplatser med försäkringen. ■

FAKTA AGB

- AGB är den ena delen av Omställningsförsäkringen. Den andra delen av försäkringen är ett omställningsstöd som består av coaching och fortbildning med mera.
- 1685 000 privatanställda arbetare i Sverige omfattas av försäkringen genom sitt kollektivavtal.
- De senaste tio åren har Afa Försäkring haft i snitt 11 000 försäkringsärenden per år.
- De flesta anmälningar till försäkringen kommer från anställda inom IF Metalls avtalsområde.

Här är olycksrisken högst

Yrkesgrupper inom industrin är bland de mest utsatta för arbetsskador. Det visar ny statistik från Afa Försäkring.

TEXT PER CORNELL

HÖGRE RISK BLAND MÄN

Anställda inom industrin har en betydligt högre risk för allvarliga arbetsolycksfall än genomsnittet i privat sektor. Sammantaget är risken inom industrin **7,5 allvarliga olycksfall per 1 000 sysselsatta 2023. Detta kan jämföras med genomsnittet inom privat sektor, som är 3,5 allvarliga olycksfall per 1 000 sysselsatta 2023.** Risken är högre bland män. Undersökta grupper är gruv- och bergarbete, stenhuggare, livsmedelsarbete, metall- och övrigt

industriellt arbete, pappers- och pappersmassearbetare, textil-, skinn- och läderindustriarbete samt träindustriarbete.

MASKINSKADOR VANLIGAST

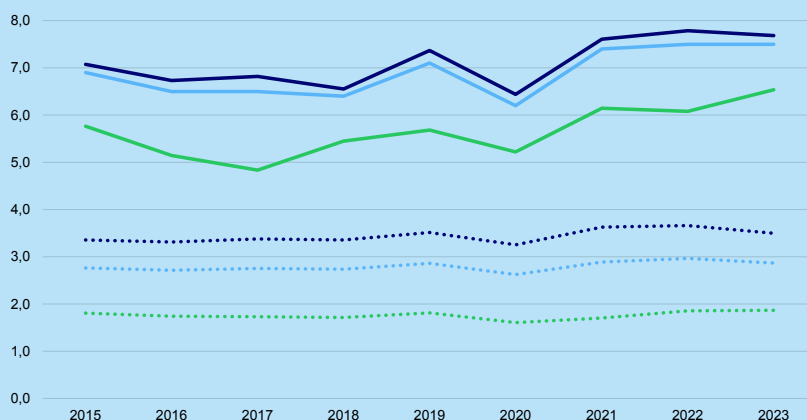
Olyckor med maskiner och verktyg är den vanligaste orsaken till en allvarlig arbetsolycka inom industrin. Det kan handla om att man råkar klämma sig eller slinta med en handborr. Maskinolyckor utgör 30 procent av de allvarliga olyckorna. På andra plats kommer fall-

olyckor och på tredje plats olika typer av skärskador. Yngre skadar sig oftare vid olyckor med maskiner och verktyg eller när de skär sig på något. Äldre skadar sig oftare i fallolyckor.

SKILLNADER MELLAN YRKESGRUPPNA

Inom industrin har gruv- och bergarbete, stenhuggare och livsmedelsarbetare högst risk för ett allvarligt arbetsolycksfall medan yrkesgruppen textil-, skinn- och läderindustriarbete har lägst risk. ■

Risk för allvarliga arbetsolycksfall. Privat sektor.

21 301

ALLVARLIGA ARBETS-
OLYCKOR INTRÄFFADE
UNDER ÅREN 2015–2023.

"Jag höll på med justering av maskinen. En rörlig tryckluftskolv träffade fingret. Handsken fastnade i drivkedjan och fingret följde med in i maskinen."

Man i åldern 16–25 år, anställd som process- och maskinoperatör.

Därför lyckas de i Lycksele

För att få alla medarbetare att känna till sina försäkringar har kommunen tagit till flera smarta metoder. HR-specialisten **Camilla Persson** berättar om de viktigaste.

TEXT PER CORNELL FOTO GUNILLA SJÖGREN

Lycksele kommun finns det flera anledningar till att man som arbetsgivare vill att de anställda ska ha en god kunskap om sina rättigheter och försäkringar. En uppenbar sådan är att det ska kännas attraktivt att arbeta för kommunen.

– Vi börjar faktiskt informationen redan under rekryteringsprocessen. I vår mall för anställningsintervjuer har vi en punkt kring förmåner som vi alltid informerar kandidaterna om. Vi ställer ju inför en ganska tuff kompetensutmaning i vår kommun så förmåner och god arbetsmiljö är ett sätt för oss att locka duktiga personer till oss.

Att ni talar om försäkringarna som förmåner, är det medvetet?

– Ja, absolut. Många har uppfattningen att försäkringar är något svårt medan förmåner ju är väldigt tydligt att det är något positivt. Genom att beskriva försäkringarna som värdefulla anställningsförmåner gör vi det lättare att ta till sig informationen.

Hur gör ni för att nå ut till dem som redan arbetar i kommunen?

– Flera olika saker. En strategi är att vi har tagit fram material till arbetsplatsträffar. Det används som underlag på träffarna och där har vi med försäkringarna. På det sättet finns frågan med i vardagen för många anställda.

Har du några fler exempel där ni har jobbat strategiskt?

– Ja, vi har med informationen i flera av våra interna utbildningar. Alla chefer och skyddsombud går en arbetsmiljöutbildning och en OSA-utbildning (utbildning i organisatorisk och social arbetsmiljö). I båda dessa undervisar vi om försäkringar-

na. Det leder till att alla chefer och skyddsombud har bra koll på vad som gäller och kan hjälpa sina medarbetare.

Finns det några andra goda idéer som fler kan testa?

– En bra sak är att jag som administratör i IA-systemet (KIA) kan hålla lite koll på om det händer några tillbud eller olycksfall och kontakta ansvarig chef om jag ser något som skulle kunna vara en arbetsskada, anmälan till Afa Försäkring går även att göra direkt i KIA. Andra mer självklara saker är kanske att vi har info på intranätet och att vi sprider fickfoldrar från Afa Försäkring i olika sammanhang.

Är det någon skillnad på hur ni informerar om de olika försäkringarna?

– Arbetsskadeförsäkringen är nog lättast att nå ut med. Men för sjukförsäkringen och föräldrapenningtillägget har vi lagt in så att den som är sjuk eller föräldraledig får skriftlig information hemskickad om de försäkringarna.

Du är ju försäkringsinformatör från arbetsgivarens sida, har du något samarbete med dina fackliga motsvarigheter?

– Ett fantastiskt samarbete. Jag håller till exempel arbetsmiljöutbildningen tillsammans med Kommunals försäkringsinformatör. Det är väldigt positivt att de fackliga organisationerna också sprider kunskap om försäkringarna i sina kanaler.

Går det att nå ut till alla, eller är det ändå folk som missar ersättning?

– Vi kan ju inte vara hundra procentiga så det är säkert vissa som missar ersättning. Men vi gör så mycket vi kan. ■

CAMILLAS BÄSTA TIPS

- ▶ Lansera försäkringarna som förmåner.
- ▶ Väv in informationen i så många sammanhang som möjligt.
- ▶ Samarbeta med de fackliga organisationerna.
- ▶ Använd internutbildningar som ett sätt att nå ut till cheferna.

”Genom att beskriva försäkringarna som värdefulla anställningsförmåner gör vi det lättare att ta till sig informationen.”

RAMIRENT

10'E.H
2589

ramirent.se

RAMIRENT
2589

Platschef Daniel Rais
och arbetsledare
Christopher Söderlind
värnar om att arbets-
platsen ska vara säker.

Lyft det rätta!

När andra letar fel i arbetsmiljön vill JM i stället synliggöra alla rätt som görs.

– Om vi lyfter fram allt som är bra kommer säkerheten att öka, säger **Helena Paulun**, arbetsmiljöchef.

TEXT PER CORNELL FOTO KRISTINA SAHLÉN

Byggarbetsplatsen i Huvudsta norr om Stockholm badar i solsken. I ena änden av området står ett nästintill färdigt bostadshus. I den andra pågår markberedning för nästa del i projektet: här ska sprängas, pålas och grundläggas för ytterligare en byggnad. Och det är just det som Daniel Rais gång ansvarar för. Det är de som bereder marken på området innan husbyggarna tar över och uppför själva byggnaden. Det är också de som i ett senare skede kommer in i bilden igen och färdigställer marken kring byggnaden – som till exempel att ordna uteplatser och entréer.

Det är lugnt och städat på området den här dagen och inte alltför mycket aktivitet som pågår samtidigt. Men det behövs ingen större fantasi för att förstå att arbetet i sig innehåller risker. I ena hörnet av tomten har en ensam grävmaskin klättrat upp bland sprängstenen för att flytta sten och jämna ut området. Här kommer en framtida uteplats att anläggas.

Grävmaskinisten Thomas Krogstad lyckas lossa på ett par stenblock av större modell som blivit hängande. De faller ner i marken med en dov duns. Men sedan kliver han ur sin förarhytt och går försiktigt fram och spanar ner bland sprängstenen. Vad är det han tittar efter? Platschefen Daniel Rais förklarar:

– En säkerhetsåtgärd. Jag vet att han har haft kontakt med sprängaren över telefon efter gårdagens sprängningar.

Dagen före vårt besök hittade de nämligen en sprängladdning som inte hade gått av när de arbetade, vilket är förknippat med en arbetsmiljörisk.

– Vi fick avbryta arbetet och sprängentreprenören fick komma tillbaka och ta hand om laddningen, säger Daniel Rais.

Thomas Krogstad
sköter en av
grävmaskinerna.

Det hela resulterade i en riskobservation i IA-systemet, det webbaserade system som JM och hela byggbranschen använder. IA-systemet har utvecklats av Afa Försäkring och finns i många branscher. Systemet är utvecklat för att alla medarbetare ska ha möjlighet att rapportera risker, tillbud och incidenter i sin arbetsmiljö med tanken att arbetsmiljöansvariga på så vis ska kunna kartlägga och åtgärda problem.

På JM har säkerhetskulturen länge varit i fokus och sedan flera år är riskobservationer en självklarhet. För att flytta fram positionerna ytterligare i sitt säkerhetsarbete har JM börjat arbeta med att göra positiva observationer. Under en övergångsperiod har de kunnat registrera sådana händelser i appen, fast under fel rubrik. Men nu har deras önskemål hörtsammats av Afa Försäkring och appen har utrustats med en rubrik för positiva observationer.

– För oss har nästa steg i säkerhetsarbetet varit att kunna kartlägga och lyfta fram alla de goda exempel som finns där våra medarbetare gör rätt. Genom att fokusera på rätt beteende kan vi få in ett lärande i organisationen, säger Helena Paulun, arbetsmiljöchef.

Helena Paulun

Redan för ett par år sedan tog JM fram en fotobok med hundratals exempel på hur man skapar en säker arbetsplats. Den är fylld med bilder på hur det ska se ut på arbetsplatsen och bilderna är hämtade från verkligheten. Boken är spridd till alla arbetsplatser och ligger på fikabordet även här i Huvudsta.

– Vi har en ganska bra uppfattning om hur nya beteenden får fäste ute på byggarbetsplatserna eftersom olika platschefer har attackerat utmaningarna på olika sätt när

”När ledningen visade att frågan var viktig fick vi resultat. Det är så vi nu har börjat göra med positiva observationer.”

det gällde att få upp riskobservationerna. Tävlingar och fina priser till dem som lyckats bäst gav inga hållbara resultat.

– Vad var det som var framgångsrikt då?

– Det som funkade var när platschefer följde upp gårdagens riskobservationer och åtgärdade dessa. Då upplevde medarbetarna som använde IA-systemet att det gjorde skillnad. När ledningen visade att frågan var viktig fick vi resultat. Det är så vi nu har börjat göra med positiva observationer. Vi lyfter fram dem i veckobreven och jag är övertygad om att fler positiva observationer kommer att öka säkerheten.

Önskemålet om att IA-systemet skulle uppdateras med en rubrik för positiva observationer blev verklighet under våren, till JM:s stora glädje. Helena Paulun ser det som ett sätt för JM att fånga upp och sprida allt som fungerar bra. Zoomar hon ut lite kan det påverka hela branschen och även andra branscher som också använder IA-systemet.

Daniel Rais på bygget i Huvudsta är en av de chefer på JM som arbetar strukturerat med arbetsmiljön för sina kollegor. Han har varit i branschen i 24 år. Både han själv och branschen som sådan har gått igenom en mognadsprocess vad gäller riskmedvetenhet.

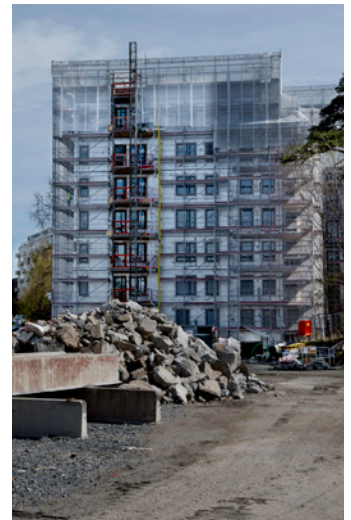
Ordning och reda
i arbetsboden är också
viktigt och bidrar till
en säker miljö.

Daniel Rais tar fram mobilen och fotar ett upptäckt problem.

En av byggnaderna närmar sig färdigställande.

– De senaste åren har jag varit platschef och under den tiden har inget allvarligt hänt i mina projekt. Men man får aldrig släppa garden. Jag tänker tillbaka på en händelse ibland. Det var mitt första år på bygge. Den gången hade jag kunnat stryka med.

För Daniel Rais och hans medarbetare handlar mycket av säkerhetsarbetet om att skapa bra tillträdesleder på området. Det kan vara en gångväg mellan olika platser, att den är bred och ren från skräp och kablar, till exempel. Det handlar också mycket om att skapa barriärer eftersom de gräver schakt för pålning. Då uppstår ju risken att människor eller maskiner ska falla över en kant.

– Det kan låta enkelt, men i praktiken finns det alltid en utmaning med att skapa en barriär tillräckligt snabbt. Eftersom vi gräver uppstår det ju ett schakt innan det kan finnas en barriär. För Daniel Rais är det en självklarhet att positiva observationer kan bidra till en säkrare byggarbetsplats.

– Om man hela tiden ser exempel på hur en tillträdesled ska se ut blir det snabbt en standard, tror jag. Det sätter sig i huvudet. Jag tror att positiva observationer till och med kan ge mer än riskobservationer ibland.

Vi ber Daniel Rais ge några exempel på vad de har rapporterat in den senaste tiden:

- Hans arbetsledare Christopher Söderlind snickrade ihop en låda som märktes upp där de kunde förvara en arbetsmiljöpärm i stället för att den skulle ligga och skräpa.
- Den container där första hjälpen-lådan förva-

ras har märkts upp tydligt så att det ska vara lätt att hitta utrustningen vid behov.

- Miljön inomhus på området är ovanligt hemtrevlig. Byggboden känns mer som en lounge med soffgrupp och bastu.
- En av medarbetarna har skapat god ordning i den container där verktygen förvaras. Alla verktyg har en utmärkt plats och han har ordnat ett system för laddning av batterier till handverktygen.

– Det behöver inte vara så märkvärdiga saker ibland.

Medan vi vandrar omkring på byggarbetsplatsen får Daniel Rais syn på en ny risk som har uppkommit efter de senaste sprängarbetena. Det är i kanten av området, mot avspärmingarna. Eftersom en del av berget har sprängts bort har det blivit möjligt att krypa under staketet och in mot en brant ner mot bygget. Han tar fram telefonen och fotar problemet.

Arbetsledaren Christopher Söderlind kommer förbi. Eftersom han tidigare har varit skyddsombud har han ett stort engagemang för arbetsmiljöfrågor. Han tror mycket på att börja lyfta fram det som fungerar.

– Positiv förstärkning fungerar. Det finns 100 år gammal forskning som visar detta. Att uppmuntra och belöna ett positivt beteende kommer att leda framåt, tror jag.

Daniel Rais nickar.

– Det viktigaste är att varje medarbetare kommer hem hel och ren. Vi jobbar säkert, annars jobbar vi inte alls. ■

Positiva observationer i IA-systemet

► **En positiv** observation är ett förhållande eller beteende som bidrar till en säkrare arbetsplats. Det är ofta något att vara stolt över och som kan spridas till andra.

► **En positiv** observation kan fånga upp arbetssätt som fungerar bra eller en bra lösning på ett problem. Syftet är att lyfta fram beteenden som bidrar till en bättre arbetsmiljö.

► Fyra fördelar:

- Motivera medarbetare
- Förstärka önskat beteende
- Sprida framgångshistorier
- Skapa en kultur för lärande och kontinuerlig förbättring.

Samverkan är nyckeln

Vid stora kriser som pandemin behöver företag och organisationer snabbt kunna ställa om sin verksamhet. Den kanske viktigaste nyckeln för att lyckas är att ha upparbetade nätverk och samarbeten på plats, visar en studie.

TEXT KRISTER ZEIDLER

Pandemier, extrema väderhändelser och avbrutna leverantörskedjor är några möjliga kriser som kan få stor påverkan på företag och organisationer. I en studie vid Linköpings universitet i samverkan med RISE, som utmynnat i en guide för partssamverkan, har forskarna intervjuat företrädare för branschorganisationer, industriföretag och offentlig sektor om hur de agerade under pandemin.

Resultaten visar att de organisationer som redan hade en krisorganisation och samarbeten på plats var bättre rustade för att klara av omställningen.

– Ett exempel var Mjölby kommun. De hade en väl etablerad krisorganisation så man gick upp i stabsläge väldigt tidigt. De olika förvaltningarna kunde hjälpas åt på ett väldigt tydligt sätt genom att dela resurser för att stärka upp verksamheten, säger

Mattias Elg, professor vid institutionen för ekonomisk och industriell utveckling.

En del industriföretag kunde också snabbt ändra sin produktion och börja tillverka till exempel munskydd eller handsprit. Men alla har inte möjlighet

att ställa om. Många verksamheter är dessutom bundna vid sina arbetsplatser, som vården och handeln, vilket försvårar hybridarbete. Det visar att sårbarheten under en pandemi är ojämnt fördelad och i hög grad beror på arbetsform och möjlighet till anpassning, menar Mattias Elg.

– Det tidsmässiga, det rumsliga och möjligheten att göra någonting annat är tre viktiga komponenter för att kunna ställa om.

Snabb kommunikation, öppna kanaler och upparbetade nätverk var också viktiga förutsättningar för att kunna hantera pandemikrisen.

– Nätverken

var en stor framgångsfaktor, att man hade kanaler till varandra. De fackliga organisationerna började jobba sinsemellan och utbyta erfarenheter, både på regional och

på nationell nivå, säger Ulrika Harlin vid forskningsinstitutet RISE, som medverkat i studien.

Även på arbetsplatsnivå blev kommunikationen en viktig förutsättning för att klara omställningen. Ledningen blev i många fall mer tillgänglig och kunde ha

veckovisa genomgångar där man lyfte fram aktuella förändringar i regelverk och verksamheten.

– Och när de befintliga kanalerna inte räckte till trädde andra personer och funktioner in och försökte täcka upp kommunikationen till medarbetare. Det blev informella kommunikationskanaler som betydde jättemycket, säger Ulrika Harlin.

Ulrika Harlin

Mattias Elg

Ett väl fungerande systematiskt arbetsmiljöarbete med rutiner och riskanalyser har också visat sig vara en viktig förutsättning för att klara en krissituation. Samtidigt behöver organisationerna ta med sig de erfarenheter som gjordes under pandemin, menar Ulrika Harlin.

– Risken är att man går vidare och släpper, men här finns jättemycket att hämta erfarenhetsmässigt, säger hon.

Sverige stod sig ändå väl i jämförelse med många andra länder under pandemin, vilket visar på en stark motståndskraft mot plötsliga kriser, menar Mattias Elg.

– Det fanns en stor kraft i den här förändringsprocessen. Det tycker jag är en styrka. Vårt samhälle har en mottaglighet för den här typen av utmaningar som visar att vi klarar av att hantera dem, säger han. ■

”Snabb kommunikation, öppna kanaler och upparbetade nätverk var viktigt för att kunna hantera pandemikrisen.”

**"Jag viftade bort
alla som ville hjälpa
till och sa att det
inte var någon fara."**

Plötsligt händer det

En sekund när man tappar uppmärksamheten. Många månaders smärta och värk.

Ann Larshans kämpar fortfarande för att komma tillbaka efter cykelolyckan.

TEXT PER CORNELL FOTO HANNAH HEDIN

För Ann Larshans i Leksand är det precis som för så många andra som råkar ut för ett arbetsrelaterat olycksfall: det händer så plötsligt men får konsekvenser för lång tid framåt.

Det var i början av november förra året. Som vanligt tog Ann cykeln från lägenheten i utkanten av Leksand till sin arbetsplats på Ejendals AB där hon har jobbat i många år. Ejendals producerar skyddshandskar och skyddsskor. Huvudkontoret och lagret finns i Leksand och Ann arbetar som administratör.

– Det hade frusit på under natten och jag tog det väldigt försiktigt när jag cyklade till jobbet.

Därför gick det också bra på ditvägen. Under förmiddagen låg solen på. Så när Ann skulle cykla hem på lunchen för att gå ut med hunden som hon brukar var det helt isfritt på cykelbanan. Tills hon bytte sida av vägen och kom in i skuggan.

– Det var rena isgatan, men eftersom det var svartis syntes det inte.

Ann för omkull och föll på vänster sida av kroppen. Det var en rejäl vurpa och det gjorde fruktansvärt ont i benet. Ann kände direkt att hon inte kunde resa sig och blev sittande. Det var flera bilar som stannade och flera som erbjöd sig att hjälpa henne.

– Jag viftade bort alla som ville hjälpa till och sa att det inte var någon fara. Man blir liksom förlägen när man ramlar, jag har hört flera som har reagerat på samma sätt trots att man kanske egentligen behöver hjälp.

I stället ringde hon efter sin man, som snabbt kom dit. Olyckan skedde precis utanför en vårdcentral i Leksand – tur i oturen, får man kanske säga. Så maken kunde gå in där, hämta en rullstol och rulla in Ann för undersökning. Hon förstod att något inte stod rätt till med benet för hon kunde inte stödja på det alls.

– De tog in mig akut och röntgade direkt. Ganska snart blev jag skickad till ►

Efter mer än ett halvår är det dags för Ann att våga börja cykla igen. När Trygg på jobbet är på besök tar hon sin premiärtur.

sjukhuset i Mora. Jag var inte den enda som hade halkat och skadat mig den dagen, visade det sig.

Röntgenbilderna avslöjade att benet och knät hade slitits isär i fallet och att det hade skapats ett mellanrum på en centimeter. Det var bara att vänta på operation.

– De helgipsade benet för att hålla det i fast läge fram till operationen.

Sammanlagt blev det fem dygn på sjukhuset innan Ann fick komma hem – åtta metallskruvor rikare. Dem kommer hon ha kvar resten av livet.

Men hon fick även med sig något annat från sjukhuset. Ann delade rum med en kvinna som också hade halkat och skadat sig. Den här kvinnan hade koll på sina rättigheter och började prata om något för Ann fullkomligt okänt – Afa Försäkring och att man måste anmäla till dem när man har skadat sig på väg till eller från jobbet. Ann bar med sig tipset hem och började så småningom forska lite närmare. Det ledde till att hon gick in på Afa Försäkrings webbplats och gjorde en skadeanmälan den vägen.

Den första tiden hemma i lägenheten var ganska deprimerande. Ann, som är en

”Det var tur att jag hamnade i samma rum som en kvinna som kände till det här. Annars kanske det aldrig hade blivit av att jag anmälde.”

aktiv person och som älskar att gå ut med sin hund flera gånger om dagen och som vanligtvis cyklar av och an genom Leksand, var nu förvisad till hemmet.

– Det var rollator som gällde och jag fick knappt stödja på vänster fot. De sa att jag skulle tänka att jag hade en knäckebrödssocka under foten som jag inte fick trampa sönder. Bara att ta sig till badrummet var en utmaning. Jag blev ganska fort väldigt ödmjuk inför hur bra man har haft det och hur skör tillvaron är. Ena dagen är allt som vanligt, nästa dag är man som ett kolli.

Det blev en längre period av sjukskrivning för Ann. Hon har visserligen inget fysiskt jobb, men bara att sitta var svårt ef-

tersom benet var tvunget att vara sträckt. Skadan skedde i början av november – efter nyår var hon redo att börja jobba igen. Först hemifrån och senare på kontoret som vanligt.

Hur gick det med arbetsskadeförsäkringen via Afa Försäkring då? Jo, Ann fick ett positivt besked och ersättning för vissa utlägg i samband med skadan. Efter 30 dagar blev hon uppringd igen av en handläggare för en avstämning och besked om att hon även skulle få ersättning för sveda och värk.

– Jag är jättetacksam över detta. Det handlar trots allt om nära 5 000 kronor som jag har fått från Afa Försäkring. Det var tur att jag hamnade i samma rum som en kvinna som kände till det här och berättade för mig. Annars kanske det aldrig hade blivit av att jag anmälde.

Ann känner fortfarande av sin skada sex månader efter olyckan men har gott hopp om att den kommer att läka helt så att hon blir återställd. Hundpromenaderna är en bra återhämtning för henne.

– Jag är optimistisk. Jag känner också en viss trygghet över att jag är försäkrad. Min handläggare kommer att höra av sig efter ett år och stämma av ifall det har blivit några bestående skador. Inte för att det hjälper mot smärta eller sämre rörlighet, men i så fall kan försäkringen ge ytterligare en viss ersättning. ■

SOM ARBETSSKADA RÄKNAS FÖLJANDE:

- **Olycksfall i arbetet:** En skada på grund av en händelse som inträffar plötsligt och oväntat, till exempel att man ramlar eller något välter över en. Hit räknas också hot, våld och rån.
- **Arbetssjukdom:** Att ha blivit utsatt för något skadligt på jobbet under en längre tid och blivit sjuk av det. Det kan vara vibrationer, buller eller olämpliga arbetsställningar. En arbetssjukdom måste alltid antingen vara godkänd av Försäkringskassan eller finnas med på något som kallas ILO-listan.
- **Färdolycksfall:** Det innebär att ha skadat sig på väg till eller från jobbet. Det kan vara att cykla omkull eller halka på en isfläck. Rör det sig däremot om en olycka där det finns ett motorfordon inblandat är det alltid trafikförsäkringen som kan ge ersättning, aldrig arbetsskadeförsäkringen.

Ljudet av ett arbetsmiljöproblem

För många är ljudmiljön på jobbet en riktig utmaning. I värsta fall kan den påverka arbetsförmågan och leda till sjukskrivning. Förskollärare är hårt drabbade.

TEXT PER CORNELL FOTO SHUTTERSTOCK

En arbetsvardag med stökig ljudmiljö är inte bara ansträngande. Det kan också leda till en känslighet som påverkar ens prestation på jobbet och leda till sjukskrivning. Det har audionomen Sofie Fredriksson visat i sin forskning på Sahlgrenska Akademin, Göteborgs universitet.

Hon har undersökt hur ljudkänslighet och ljudtrötthet uppstår och påverkar arbetsförmågan.

Ljudkänslighet kan uppstå genom bullerexponering och ha koppling till utmattningssyndrom. Det innebär att vardagliga ljud upplevs starkare och är mer obehagliga, till och med smärtsamma.

Ljudtrötthet orsakas också av arbetsmiljön och skapar ett stort behov av ljudvila. Ljudtrötthet kan också skapa irritation och koncentrationssvårigheter.

– Risken för ljudkänslighet och ljudtrötthet är mer än fördubblad hos kvinnliga förskollärare jämfört med kvinnor i övriga yrken, säger Sofie Fredriksson.

Forskningen visar också att risken för nedsatt arbetsförmåga och sjukskrivning

Sofie Fredriksson

”Det är inte så självklart för en förskollärare att ta på sig hörselskydd. Det kan vara problematiskt gentemot barn och föräldrar.”

var signifikant högre inom skola/förskola för dem som har ljudkänslighet, ljudtrötthet eller båda hörselbesvären.

Det finns flera saker som gör situationen svårare för förskollärare jämfört med andra yrkesgrupper med dålig ljudmiljö. För en pedagog i förskolan, eller i skolan för den delen, krävs ett aktivt lyssnande hela arbetsdagen. Kommunikation och lärande är en stor del av arbetet, vilket är krävande.

– Därför är det inte så självklart för en för-

skollärare att ta på sig hörselskydd. Det kan vara problematiskt gentemot barn och föräldrar.

Hur påverkas förskollärarna i arbetsvardagen av de här sakerna?

– De befinner sig hela tiden i den dåliga ljudmiljön och det leder till mental trötthet. Det blir också utmanande att ta mer ”vuxna” samtal i den miljön. Till exempel om rektorn kommer och vill stämma av något eller överlämning till föräldrar på eftermiddagen. Det är tuffare för dem på eftermiddagen och ju längre veckan går.

Finns det några bra metoder för rehab eller att skydda sig?

– Många vill göra hörseltest men den här typen av symtom går inte att mäta med ett test eftersom det mer är en upplevelse. En typ av behandling som kan användas är KBT, som går ut på att träna och vänja sig snarare än att ta bort ljudet med hörselskydd. Det kan också vara hjälpsamt att få svar på vad som är skadligt och inte skadligt. ■

6 SÄTT ATT FÖRBÄTTRA LJUDMILJÖN

- Vara utomhus.
- Dela upp barngruppen i mindre grupper.
- Planera och begränsa barnens aktiviteter.
- Försöka sätta in ljuddämpande material inomhus.
- Själv mäta ljudnivån och medvetandegöra barnen.

KONSEKVENSER AV LJUDKÄNSLIGHET OCH LJUDTRÖTTHET

- ▶ **Arbetet försvåras.** Det kan handla om att man inte klarar av arbetskrav eller att man inte lever upp till de förväntningar man har på sig själv.
- ▶ **Akuta reaktioner.** Till exempel stressreaktion eller andra starka emotionella reaktioner.
- ▶ **Behov av vila.** Det byggs upp ett behov av återhämtning. Men det är svårt att få den under arbetstid. Risk att vara på minus efter arbetet.
- ▶ **Oro kring hörseln.** Många känner oro över att få en hörselskada och vill få hörseln undersökt. Det finns också oro kring barnens hörsel.
- ▶ **Ansvar landar på en själv.** Ljudmiljön leder till att personer anpassar arbetssätt, undviker ljud och börjar använda hörselskydd.

”Våra verktyg kan hjälpa många”

Prevent förmedlar kunskaper som ska förbättra arbetsmiljön och lönsamheten för företag. En av de stora frågorna är digital arbetsmiljö, enligt vd:n **Susanne Ribrant**.

TEXT PER CORNELL FOTO BENGT ALM

Beskriv er roll inom svenskt arbetsliv!

– Vi är parternas gemensamma kunskapsnav för privat sektor när det gäller förebyggande och hälsofrämjande arbetsmiljöarbete. Genom att sprida kunskap och skapa engagemang försöker vi se till att förebygga sjukskrivning. På det sättet arbetar vi på ett liknande sätt som Suntarbetsliv gör på den offentliga sidan.

Berätta lite om hur ni kan bidra?

– Vi arbetar med att höja kunskapen hos våra målgrupper. Det gör vi genom utbildningar, webinarier och vår tidning Arbetsliv. Vi jobbar också med inspiration genom flera praktiska verktyg som vi gör tillgängliga.

På vilka områden kan ni göra nytta?

– Vi vet att våra praktiska verktyg, våra checklistor och vår OSA-enkät är väldigt

uppskattade och till stor hjälp i det dagliga

arbetet för många. De är också kostnadsfria. De är helt uppdaterade och vi gör dem mer och mer användarvänliga genom att använda ny teknik.

Vilka är de stora arbetsmiljöutmaningarna som ni ser?

– En stor fråga är digital arbetsmiljö och de nya sätt som många har möjlighet att arbeta på. Säkerhetskultur är också ett viktigt och aktuellt område. Det är även chefernas arbetsmiljö. Vi vet att det är en grupp som

det hela tiden läggs fler arbetsuppgifter på.

– Psykisk hälsa är också ett område som vi lägger fokus på. Vi märker att fler använder vår OSA-enkät, vilket är ett tecken på att många behöver jobba med organisations- och social arbetsmiljö.

Hur tror du att man kan komma åt psykisk ohälsa som till exempel stress?

– Man behöver jobba systematiskt med det. Det går att upptäcka och förebygga, och man kan agera på de signaler man ser. Jag tror att man kan komma långt genom att prata om de här frågorna och att jobba tillsammans på arbetsplatsen. Vi har som sagt många verktyg som går att använda. Jag vill också lägga till att stress inte bara handlar om högt arbetstempo utan också om vilket stöd och vilka resurser som finns för medarbetarna. ■

DET HÄR ÄR PREVENT

- Ideell organisation som ägs av Svenskt Näringsliv, LO och PTK.
- Ska vara ett kunskapsnav inom arbetsmiljö för arbetsplatser i privat sektor.
- Visionen är att skapa framgångsrika företag med ett hälsofrämjande arbetsmiljöarbete.
- Utbildningar, verktyg, checklistor och tidningen Arbetsliv är exempel på vad Prevent bidrar med.